

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто ступінь впливу диверсифікації на рівень стійкості підприємства. У сучасному економічному середовищі стійкість підприємства визначається широким спектром факторів ризику, серед яких найбільш визначним для підприємств хімічної галузі є диверсифікація виробництва. Визначено причини диверсифікації на прикладі хімічного підприємства.

Аннотация. Рассмотрена степень влияния диверсификации на уровень устойчивости предприятия. В современной экономической среде устойчивость предприятия определяется широким спектром факторов риска, среди которых наиболее выдающимся для предприятий химической отрасли является диверсификация производства. Определены причины диверсификации на примере химического предприятия.

Annotation. The impact of diversification on the level of sustainability of the enterprise is considered. In modern economic environment, sustainability of the enterprise is determined by a wide range of risk factors, the most significant of them for the chemical industry is product line diversification. On the example of chemical enterprise the reasons for diversification are determined.

Ключові слова: стійкість підприємства, диверсифікація виробництва, хімічне підприємство.

Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку зумовлюють спрямованість підприємств на досягнення стійкості. Під стійкістю мається на увазі здатність будь-якої системи повертатися в стан рівноваги за певний час або переходити до нового стану рівноваги [1].

Оцінюючи стійкість підприємства, більшість авторів враховують фінансову складову, тобто здатність суб'єкта господарювання зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у змінному внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику [2; 3]. Такі автори, як Л. Шеплі, Дж. Неш, розглядають забезпечення організаційної стійкості як врахування інтересів різних груп стейкхолдерів [4; 5]. А. Томпсон і А. Стрікланд [6], А. Петрова [7] досліджують виробничу стійкість як працездатність системи, за якої вона і її підсистеми здатні виконувати покладені на них функції. А питання оцінювання стійкості підприємства з урахуванням рівня диверсифікації виробництва та специфіки галузі розглянуті не повною мірою.

Метою даної статті є визначення рівня впливу диверсифікації виробництва на стійкість підприємств хімічної промисловості.

Згідно з рекомендаціями Всесвітнього банку, оцінювання стійкості підприємства здійснюється на основі ризику, шляхом збільшення дисконтної ставки в розрахунках майбутніх періодів залежно від факторів впливу на підприємство. Найпоширенішими є два підходи розрахунку виправлень до стандартної величини ставки дисконту:

- а) модель оцінювання капітальних активів;
- б) кумулятивна модель [8].

Для підприємств, цінні папери яких вільно не продаються на фондових біржах, використовується кумулятивна модель, котра розглядає диверсифікацію як один із факторів підвищення стійкості підприємства.

Слід детальніше розглянути наведені в таблиці складові фактори, котрі визначені рекомендаціями Всесвітнього банку для кумулятивної моделі обчислення стійкості [8].

Таблиця

Фактори стабільності підприємства для кумулятивної моделі

Вид фактора стабільності	Інтервал ставки дисконту, %
1. Якість менеджменту	0 – 10
2. Розмір компанії	0 – 15
3. Структура залученого капіталу	0 – 10
4. Товарна/територіальна диверсифікованість	0 – 5
5. Диверсифікованість клієнтури	0 – 10
6. Рівень рентабельності	0 – 10
7. Технологічний рівень	0 – 5
8. Інші фактори	0 – 5

Виходячи з даних таблиці, необхідно зазначити, що диверсифікації відведено значне місце (15 %) серед факторів підвищення стійкості підприємства.

Фактор диверсифікації є особливо актуальним для вузькопрофільних підприємств, в тому числі й для підприємств хімічної галузі. Саме цей фактор стосується переходу на нові технології, ринки та галузі, до яких раніше підприємство не мало ніякого відношення, чим воно може підвищити свою незалежність від впливу факторів зовнішнього середовища.

В економічній літературі зустрічається багато визначень поняття диверсифікації. Різні вчені розуміють під нею

диверсифікації підприємства, а також того, що метою проведення диверсифікації є досягнення синергетичного ефекту. І. Ансофф дає визначення: "Диверсифікація – це термін, застосований до процесу перерозподілу ресурсів, які існують на даному підприємстві, в інші сфери діяльності, що істотно відрізняються від попередніх" [9, с. 192]. Недоліком визначення І. Ансоффа є те, що він розглядає проведення диверсифікації за рахунок перерозподілу вже наявних ресурсів. Автор статті вважає, що найбільш повно термін визначено В. Немцовим та Л. Довганем [5], які розглядають диверсифікацію як розвиток виробництва або приріст його об'ємів за рахунок випуску додаткової нової продукції на нові ринки та пошуку більш сильної позиції на них.

І. Ансофф виділяє такі причини диверсифікації виробництва [9]:

1) підприємства диверсифікуються, коли вони не можуть досягти поставлених цілей у рамках обраної стратегії розвитку;

2) коли підприємство має привабливі можливості для розширення виробництва, успішно рухається до поставлених цілей, воно може прийняти рішення про диверсифікацію;

3) коли досягаються поточні цілі, підприємство може прийняти рішення про диверсифікацію в разі, якщо це дозволяє йому отримувати більший прибуток, ніж просте розширення виробництва.

Для аналізу практичної складової в даному дослідженні було використано дані підприємства Житомирського регіону. Досліджене виробництво виробляє високоякісні теплозвукоізоляційні плити з мінеральної вати на синтетичному з'єднанні, призначені для теплової та звукової ізоляції будівельних конструкцій в житловому, громадському та промисловому будівництві, теплової та звукової ізоляції поверхонь енергетичного устаткування, технологічного обладнання, трубопроводів, транспортних засобів тощо. Продукція, що випускається, відповідає технічним умовам ДСТУ Б. В. 2. 7-167-2008, ДСТУ Б. В. 2. 7-99-2000.

На підприємстві працює нова технологічна лінія італійського виробництва. Виробнича лінія має потужність 5,5 т готової продукції за годину, що дає можливість виробити 38 500 т мінеральної вати за один рік. Дана виробнича лінія спроектована з розрахунку безперервного виробничого процесу. Ефективність виробництва залежить від виробничої продукції, тривалості зупинок та коректного обслуговування.

На основі наведених даних щодо підприємства, за класифікацією І. Ансоффа, причиною для реалізації диверсифікації на даному підприємстві є те, що підприємство успішно рухається до поставлених цілей та має привабливі можливості для диверсифікації. У результаті диверсифікації підприємство отримує не тільки додатковий прибуток, а й збільшить стійкість підприємства.

На основі проведеного дослідження визначено, що невід'ємною складовою стійкості підприємства є диверсифікація виробництва. Вона може впроваджуватись з трьох причин: недосяжність поставлених цілей; можливість для додаткового розвитку; досягнення поточних цілей та розвиток виробництва не за рахунок розширення поточної діяльності. Для підприємств хімічної галузі найактуальнішими є друга та третя причина диверсифікації, бо мета діяльності хімічних підприємств уже досягнута, а їх стійкість знаходиться не на належному рівні.

Напрямом подальших розвідок є розробка та впровадження стратегії диверсифікації виробництва, а також методики оцінювання диверсифікованості на підприємствах хімічної галузі.

Наук. керівн. Гонтарева І. В.

Література: 1. Гонтарева І. В. Оцінювання стійкості циклів і процесів в рамках ефективного розвитку підприємств / І. В. Гонтарева // Проблеми економіки. – Х. : Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України. – 2011. – № 2. – С. 63–66. 2. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Инфра-М, 2009. – 536 с. 3. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 368 с. 4. John Forbes Nash. Continuity of solutions of parabolic and elliptic equations / John Forbes Nash // Amer. J. Math. 80 (1958). – Pp. 931–954. 5. Lloyd Stowell Shapley. Economic and environmental risk and uncertainty: new models and methods / Lloyd Stowell Shapley. – 1997. – 265 pp. 6. Томпсон А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / А. Томпсон, Дж. Стрикленд; Н. В. Шульпина, пер. с англ. – 12-е изд. – М. : Изд. дом "Вильямс", 2006. – 928 с. 7. Стратегический менеджмент / под ред. Петрова А. Н. – СПб. : Питер, 2006. – 496 с. 8. Рогожин В. Д. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібн. / В. Д. Рогожин, Л. В. Базалієва. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 196 с. 9. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 416 с. 10. Немцов В. Д. Стратегічний менеджмент [Текст] / В. Д. Немцов, Л. С. Довгань. – К. : ЕксОб, 2002. – 560 с.